

AVIACIJOS MOKOMŲJŲ METODINIŲ LEIDINIŲ, IŠLEISTŲ 2012 M., KALBOS YPATUMAI¹

Regina ŽUKIENĖ

Vilniaus Gedimino technikos universitetas, Kūrybinių industrijų fakultetas, Lietuvių kalbos katedra,
Saulėtekio al. 11, LT-10223 Vilnius, Lietuva
El. paštas regina.zukiene@vgtu.lt

Įteikta 2016-01-30; priimta 2016-05-05

Straipsnyje pristatomi mokomųjų metodinių leidinių, parengtų ir išleistų už Europos struktūrinių fondų lėšas, jomis finansuojant VGTU transporto inžinerijos, biomechanikos ir aviacinės mechanikos inžinerijos projektą „Studijų programų atnaujinimas pagal ES reikalavimus, gerinant studijų kokybę ir taikant inovatyvius studijų metodus“ pagal Lietuvos 2007–2013 m. Žmogiškųjų išteklių veiksmų programos 2 prioriteto „Mokymasis visą gyvenimą“ VP1-2.2-ŠMM-07-K priemonę „Studijų kokybės gerinimas, tarptautiškumo didinimas“, kalbos ypatumai: nagrinėjami šiuose leidiniuose pasitaikę būdingesni stiliaus, rašto kultūros, kalbos normų atitikties, aviacijos svetimžodžių vartosenos atvejai.

Reikšminiai žodžiai: stilius, rašto kultūra, kalbos normos, aviacijos svetimžodžiai.

Įvadas

Lietuvių kalba – viena iš oficialių Europos Sąjungos kalbų, kuriai globalizacijos sąlygomis iškilo naujų iššūkių. Be to, formuojasi naujo tipo dalykinė (teisinė, kanceliarinė, mokslo) kalba, kuriama nauja terminologija, kuri, be abejo, irgi gali turėti lemiamą įtaką tolesnei lietuvių mokslinės kalbos raidai. Valstybinės lietuvių kalbos komisijos nutarime *Dėl valstybinės kalbos var-*

tojimo, norminimo ir sklaidos programos patvirtinimo (2015 m. balandžio 30 d. Nr. N-2 (157)) teigiama, kad dėl ekonominio globalizacijos efekto kinta skirtingų kalbų vartotojų vertybės, ima vyrauti funkcionalumo kriterijus, todėl į kalbą imama žiūrėti tik kaip į komunikacijos priemonę, o tai trukdo suvokti ją kaip esminiausią kultūros ir tapatybės elementą, atskiria

¹ Straipsnis parengtas pranešimo pagrindu (Žukienė, R. 2015. Antano Gustaičio aviacijos instituto metodinių leidinių, išleistų 2012 m., kalbos analizė. Iš Specialybės kalbos studijos bendroje Europos aukštojo mokslo erdvėje: teorija ir praktika. II tarptautinė konferencija. Vilnius, 2015 m. lapkričio 20 d.). Ir pranešimas, ir straipsnis parengti, vykdant mokslinių tyrimų projektą „Svetimžodžių funkcionavimo profesinėje kalboje tyrimas“, finansuojamą Valstybinės lietuvių kalbos komisijos pagal Lietuvių bendrinės kalbos, tarnių ir kitų kalbos atmainų funkcionavimo ir kaitos tyrimų 2011–2020 m. programą.

kalbą nuo kultūros ir ją kuriančių bei vartojančių žmonių (Vaišnienė 2015). Šie procesai lemia tai, kad lietuvių kalba stumiama iš mokslo ir studijų, darbo santykių ir kitų oficialių sričių, todėl kai kuriose visuomenės grupėse menkėja jos prestižas, mažėja visuomenės pasitikėjimas savo kalbos galiomis. Tokiomis aplinkybėmis valstybės ir visuomenės gyvenime lietuvių kalbai darosi vis sunkiau išlaikyti savo pozicijas. Taigi pagrindinis valstybinės kalbos politikos tikslas – stiprinti valstybinės kalbos statusą ir prestižą, skatinti jos plėtrą, užtikrinti lietuvių kalbos funkcionalumą visose viešojo gyvenimo srityse, išlaikyti ją kalbų rinkoje.

Ypatinga lietuvių kalbos vartojimo sritis – šiuolaikinio mokslo kalba, jos kūrimas. Kitas veiksnys – anglų kalba, kuri įsigali daugelyje viešojo gyvenimo sričių, iš jų ir mokslinėje srityje. Dėl to, I. Smetonienės ir J. Zabarskaitės manymu, pradeda lėtėti lietuvių mokslo kalbos raida, ir jos padėtis Lietuvoje tampa vienu iš nūdienos problemų (Zabarskaitė, Smetonienė 2012).

Šio straipsnio tikslas – kalbos požiūriu panaлізуoti keletą Antano Gustaičio aviacijos instituto mokomųjų metodinių leidinių, išleistų 2012 m. naudojantis Europos struktūrinių fondų lėšomis, ir apžvelgti būdingesnius stiliaus, rašto kultūros, kalbos normų, aviacijos svetimžodžių vartosenos atvejus.

Tyrimo objektas – 6-ios mokomosios metodinės knygos, parengtos ir išleistos už Europos struktūrinių fondų lėšas, jomis finansuojant VGTU transporto inžinerijos, biomechanikos ir aviacinės mechanikos inžinerijos projektą „Studijų programų atnaujinimas pagal ES reikalavimus, gerinant studijų kokybę ir taikant inovatyvius studijų metodus“ pagal Lietuvos 2007–2013 m. Žmogiškųjų išteklių veiksmų programos 2 prioriteto „Mokymasis visą gyvenimą“ VP1-2.2-ŠMM-07-K priemonę „Studijų kokybės gerinimas, tarptautiškumo didinimas“.

Tyrimo metodai: 1) literatūros ir dokumentų analizė; 2) atvejo analizė – kalbos normų vartosenos požiūriu analizuojamos 6 atsitiktine tvarka pasirinktos VGTU A. Gustaičio aviacijos instituto mokomosios metodinės knygos, kurios kalbos požiūriu nėra lyginamos tarpusavyje.

Jos nagrinėjamos tik kaip galimas veiksnys studentų profesinei kalbai; 3) *anketinė apklausa* (iš 2015 m. 114 studentų apklausos duomenų bandyta išsiaiškinti jų požiūrį į svetimžodžių vartojimą).

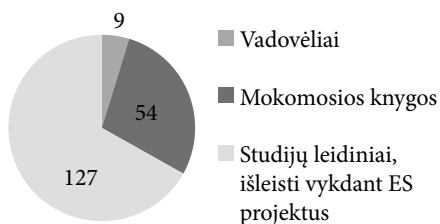
Temos aktualumas

Pastebėta, kad pastaraisiais metais lietuvių autorių knygų leidybos apimtis Lietuvoje mažėja. Šiuo metu ypač populiarinami užsienio autoriai ir verstinė literatūra, kuri yra užėmusi didžiąją Lietuvos leidybos rinkos dalį. Anot F. Brasaitės (2013: 188–189), nuo 2000 m. užsienio autorių verstinių knygų lietuvių kalba skaičius dvigubai didesnis negu lietuvių autorių lietuvių kalba. Be to, leidyklos, be tradicinės – knyginės – leidybos formos, vis plačiau diegia ir elektroninę leidybą. Ši forma turi daug privalumų. Ji gali vartotojui pateikti informaciją per trumpesnę laiką ir mažesnėmis sąnaudomis. Leidinių nereikia spausdinti spaustuveje ir tai trumpina leidybos laiką, be to, skaitmeninio formato siuntimas kainuoja mažiau negu spausdintų leidinių siuntimas įprastu būdu (paštu ar kt.). Visi šie privalumai lemia tai, kad pasaulyje mokslinės publikacijos vis dažniau leidžiamos ir platinamos elektroninėje erdvėje skaitmenine forma (Paliulis, Dagienė 2009: 160). Taigi nenuostabu, kad Lietuvos rinkoje pastaruoju metu taip pat atsiranda vis daugiau elektroninių knygų, keičiančių iki šiol įprastas popierines knygas, todėl natūralu, kad dažnai kylančiose diskusijose nuogaustaujama dėl tradicinę leidybą netrukus pakeisiančio interneto (Jockus 2014). Nors skaitmeninis technologijų pasaulis ir siūlo naujas formas, tačiau tai nepanaikina informacijos tvarkybos poreikio: juk net ir skaitmeninio formato informaciją kažkas turi prižiūrėti, redaguoti, parinkti tinkamą vizualią formą ir pasirūpinti jos sklaida. Manoma, jog laisvieji interneto tinklalapiai, pavyzdžiui, „Wikipedia“, turėtų užimti ne mažesnę vietą nei tradicinės knygos, tačiau duomenų apsaugos procedūros neturėtų pasikeisti – juk ir toliau bus reikalinga verslo struktūra, registruojanti

autorių teises, jas perkanti ir siūlanti parduoti, kuri mokėtų mokesčius bei rūpintųsi teisėtu leidinių naudojimu, nes skaitmeninė leidyba pasižymi tomis pačiomis pagrindinėmis funkcijomis kaip ir tradicinė. Taigi pastaruoju metu vis daugiau tradicinės literatūros leidėjų imasi skaitmeninės leidybos ir iš jos gauna vis daugiau pajamų. Tai aktualu ne tik grožinės literatūros, bet ir visų kitų profesinių sričių, iš jų ir mokslo bei technikos, literatūros leidybai. Patys pagrindiniai tikslai, keliami tradicinei ir skaitmeninei leidybai, yra tie patys – siekis investuoti, skatinti naujoves, kurti ir vadovauti kūrybiniam darbui (Paliulis, Dagienė 2009: 161). Tiek tradicinė, tiek elektroninė knygų leidyba turėtų užtikrinti, kad paisant žodžio laisvės ir demokratiškumo įvairaus turinio informacija būtų pasiekama reikiamų žmonių, kad mokslinio, kultūrinio bei intelektualinio turinio leidinių teikiamos vertybės būtų diegiamos į visuomenės sąmonę.

Nepaisant minėtos leidybos padėties Lietuvoje, aukštųjų mokyklų leidyklose leidžiama gana daug mokomųjų knygų lietuvių kalba, kurių autoriai yra lietuviai. Kaip pavyzdys galėtų būti šiuolaikiška akademinė Vilniaus Gedimino technikos universiteto leidykla „Technika“, turinti ilgametės leidybos tradicijas, leidžianti technologijų, gamtos, socialinių ir humanitarinių mokslų studijų ir akademinius leidinius (Mokslas... 2013: 80–89). Visi studijų ir mokslo leidiniai yra recenzuojami, redaguojami ir leidžiami knybine bei elektronine forma. Iki 2010 m. išleisti leidiniai prireikus skaitmeninami. Siekiant užtikrinti leidžiamų leidinių kokybę, visi leidiniai apibūdinami fakultetų studijų komitetų ir recenzuojami ne mažiau kaip dviejų recenzentų. Vadovėlių recenzentais kviečiami aukštos kvalifikacijos specialistai, nedirbantys VGTU. Studijų leidinių kalbos kokybei skiriama ypač daug dėmesio, rankraščiai ne tik redaguojami, bet ir tvarkomi dalykiniu požiūriu derinant su autoriais atitinkamos srities terminų pagal Valstybinės lietuvių kalbos komisijos nurodymus. Be to, leidybos išlaidas stengiamasi padengti Europos struktūrinių fondų lėšomis, pvz., iš 2012 m. VGTU veiklos ataskaitos 16 priedo matyti, kad didelę 2012 m. publikuotų

leidinių dalį sudaro VGTU dėstytojų parengtos mokomosios knygos, išleistos vykdant ES projektus, skirtus studijų programoms atnaujinti (Mokslas... 2013: 80–89) (1 pav.).

1 pav. VGTU leidyklos „Technika“ 2012 m. išleisti studijų leidiniai (šaltinis – Mokslas... 2013: 80–89)

Vilniaus Gedimino technikos universitetas, įgyvendindamas Lietuvos 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos panaudojimo strategiją, vykdė projektus, finansuojamus pagal tris veiksmų programas – Ekonomikos augimo (VGTU Civilinės inžinerijos mokslo centro plėtra, Transporto ir civilinės inžinerijos sektorių aukštojo mokslo studijų ir MTEP infrastruktūros kūrimas ir atnaujinimas), Sanglaudos skatinimo (AGAI infrastruktūros atnaujinimas ir plėtra, aplinkai palankaus gyvenimo būdo skatinimas) bei Žmogiškųjų išteklių plėtros. Įgyvendinant žmogiškųjų išteklių plėtros programą atnaujintos 37 studijų programos (iš jų 25 pirmosios pakopos ir 12 antrosios pakopos studijų programų), parengtos dvi naujos antrosios pakopos studijų programos. Studijų programų atnaujinimas ir naujų rengimas – kertinis veiksnys, padedantis užtikrinti studijų plėtrą ir kokybės gerinimą, aukščiausios kvalifikacijos specialistų rengimą. Taigi 2012 m., naudojantis Europos struktūrinių fondų lėšomis, išleisti net 127 mokomieji studijų leidiniai (Mokslas... 2013: 70). Kaip jau minėta, iš šių mokomųjų leidinių kalbos normų vartojimo požiūriu analizuojamos 6 atsitiktine tvarka pasirinktos mokomosios metodinės knygos, kurios nagrinėjamos kaip galimas veiksnys studentų profesinei kalbai. Atrinkti kalbos faktai nagrinėjami tokia tvarka: stilistinė raiška ir didaktikos dermė; rašto kultūra; kalbos normų atitiktis; aviacijos svetimžodžiai.

Stilistinės raškos ir didaktikos dermė

Anot K. Župerkos, stilius, kaip tikslinga kalbos priemonių atranka ir organizacija, yra priklausoma nuo autoriaus, kalbos vartojimo srities bei situacijos, turinio ir kalbėjimo akto funkcijų, tad remiantis įprastais vartojimo srities ir funkcijos kriterijais, lietuvių bendrinėje kalboje skiriami penki funkciniai stiliai (mokslinis, administracinis, publicistinis, šnekamasis, meninis), kuriuos priimta skaidyti smulkiau į postilius ir žanrus (Župerka 2005: 56). Mokslinio stiliaus vartojimo sritis – mokslinė visuomeninė veikla. Šiuo stiliumi išdėstomas specialus kurios nors mokslo šakos srities turinys: žmonijos patyrimas, žinios apie gamtą ir visuomenę, nauji tyrimo duomenys. Ryškiausios mokslinio stiliaus ypatybės: 1) apibendrinimas; 2) dėstymo logiškumas (nuoseklumas, rišlumas); 3) dalykinis tikslumas. Moksliniam stiliui nebūdingas vaizdingumas ir emocionalumas, todėl dėstymo objektyvumui perteikti padeda beasmenės ir pasyvinės konstrukcijos. Mokslinio stiliaus uždavinys – minimaliomis priemonėmis atskleisti darbe nagrinėjamo dalyko esmę, jo prieštarumą ir su tuo susijusius loginius bei prasminius santykius su kitais reiškimais. A. Kaulakienės nuomone, skiriamasis mokslinio stiliaus objektyvumo, tikslumo, aiškumo pamatas – tam tikros mokslo srities terminija (Kaulakienė 2001: 129). Tradiciškai skiriami trys mokslinio stiliaus postiliai: a) specialusis (arba teorinis); b) mokomasis; c) populiarusis. Specialiojo (arba teorinio) postilio tekstų adresatas paprastai geba sieti pateiktą informaciją su jau turimomis žiniomis, todėl jo dėmesys gali būti sutelkiamas į perteikiamą informaciją be ypatingesnių teksto raškos priemonių. Mokomasis postilis ypatingas tuo, kad autoriaus kalboje, nors ir neutralioje bei nereiškančioje individualios nuomonės apie pateikiamą informaciją, tačiau, be svarbiausio tikslo – išdėstyti įvairių mokslų pagrindus, gausu iliustracijų, pavyzdžių, palyginimų, o tai daro poveikį mokomųjų tekstų struktūrai (Barzdžiukienė 2003: 120). Dažniausiai mokomajam postiliui priskiriami vadovėlių ir mokomųjų priemonių tekstai, kuriuose pateikiama apibendrinta įvairių mokslo

šakų informacija, paimta iš mokslo darbų, dažniausiai monografijų. Mokomuosiuose tekstuose mažiau objektyvumo, nes čia didaktiškai sisteminama tik pati aktualiausia ir konkrečius mokymo tikslus atitinkanti informacija. Teiginiai ne tiek įrodinėjami ar grindžiami eksperimentų rezultatais, kiek aiškinami, pasitelkiant pavyzdžius, iliustracijas ir kitus neverbalinius teksto elementus (Nauckūnaitė 2002: 105–132).

Nagrinėtose šešiose mokomosiose knygose ypač išskirtini šie stilistinės raškos aspektai: įtaigumas, retoriškumas ir vaizdingumas. Stilistinė raška dažniausiai derinama su didaktika, neretai vartojamos tokios sintaksinės konstrukcijos, kurios kalbai suteikia moksliniam tekstui nebūdingo išraiškingumo – tai įvairūs retoriniai klausimai (su atsakymais ar be jų), retoriniai klausiamieji ir kartojamieji sakiniai, siekiant adresatą ne tik sudominti, bet ir paskatinti geriau įsiminti mokomąją medžiagą:

Kompiuteris – jau ne naujiena, apie jį girdime dažnai: rašo laikraščiai, rodo televizija, pasakoja draugai². *Net jei neturime galimybių su juo padirbėti (bent jau pažaisiti), vis tiek ši bei tą žinome. Ką pirmiausia reikėtų žinoti apie kompiuterį?*

Visų pirma suvokti, jog jis buvo sukurtas tam, kad palengvintų informacijos apdorojimą, bent kiek pagelbėtų žmogui jo intelektualinėje veikloje. Kitaip tariant, žmogus norėjo sukurti mechanizmą, protine veikla panašų į save. Kokias pagrindines funkcijas atlieka kompiuteris? Svarbiausios dvi. Viena – informaciją kaupti, saugoti, antra – ją apdoroti, tvarkyti, perdirbti (Rudinskas 2012: 21).

Kartais retoriniai klausimai su atsakymais vartojami kaip pastraipos pradžia arba kaip užsklanda:

Kuo momentų teorija naudinga? Sužinojome trauką T nežinomos ašies interferencijos veiksnio $a\phi$ išraiška (Bručas 2012: 24).

Formulės (3.9) ir (3.10) pateikė mentės elemento diferencialines traukos ir sukimo momento išraiškas. Kas gali būti natūraliau, kaip tik sujungti jas? (Bručas 2012: 32).

² Pavyzdžių tekstai pateikti autentiški.

Pasitaiko, kad retoriniai klausimai pateikiami be atsakymų:

Praktiškai, jeigu stovinčio sinchroninio variklio statoriaus apvijas prijungsime prie tinklo ir paleisime srovę žadinimo apvija, tai rotorius net nepajudės iš vietos. Kodėl? (Zaveckas 2012: 67)

Kas dar mums svarbu? (Bručas 2012: 12).

Neretai tekstus pagyvina itin emociingi retoriniai sakiniai:

Kyla dilema. Mums reikalinga α , kuri yra ω funkcija, kad gautume menčių apkrovą. Bet ω priklauso nuo menčių apkrovos! (Bručas 2012: 75). *Gali nutikti, kad nuostata „o, aš dariau tokį darbą tuziną kartų!“ bus vadovaujamasi net ir tuomet, kai užduotis jau kurį laiką nebuvo vykdyta* (Šnirpūnas 2012: 55).

Dažnai panašias teksto dalis sudaro sąlygos sakiniai (LKG 1976: 869) su jungtukais *jei, jeigu*:

Jeigu nustatysime šias tris dimensijų grupes, sutaupysime daug laiko. Jeigu taip neatsitiks, vis dar reikės penkių ryšių šešioms dimensijoms nustatyti, o tai užtruks papildomai laiko (Bručas 2012: 13).

Jeį gauname reikiamą (norimą) J, tai viskas gerai; jei ne – skaičiavimus atliekame pasirinkę kitą kampo α reikšmę (Bručas 2012: 34).

Įtaigumo tekstams, o galbūt ir studentų domei, suteikia būdvardžių laipsniai:

Taigi tankio matavimo vienetai $\text{masė}/\text{m}^3$ ir dimensija FL-4T2. Įdomesnė kampo matavimo vienetų situacija (Bručas 2012: 13). *Tai geriausia teorija, tačiau kiek ji gera ir kiek tikslios gautos dydžių reikšmės, bandysime nustatyti nagrinėdami atvejį, kai lėktuvas nejudą į priekį* (Bručas 2012: 36).

Gausūs vaizdingi posakiai ir frazeologizmai, tikėtina, vartojami norint studentus sudominti, pamokyti:

Suprasti žmogiškojo veiksnio svarbą vykdant orlaivio techninę priežiūrą būtina visiems, kas siekia kopti karjeros laiptais kaip licencijuoti orlaivių technikai (Šnirpūnas 2012: 4). *Visa ši analizė užgožia pastangas nustatyti J – vienintelį nepriklausomą kintamąjį, nuo kurio priklauso sraigto savybės* (Bručas 2012: 38). *Produktyvumas ima blogėti, kai <...> mes esame spaudžiami mesti užduotis ir sutelkti dėmesį*

į esminę informaciją (Šnirpūnas 2012: 46). *Pabandysime sudėtingą dalyką paaiškinti kuo paprasčiau. Nieko neprarasime, jeigu sakysime, kad CP reikšmė pastovaus žingsnio propeleriui naudinga paverčiant CP (J), norint rasti J* (Bručas 2012: 15).

Aptinkama ir keistų pavyzdžių, dėl kurių pradedama abejoti pamokymų tikslingumu:

Stresas paprastai yra jaučiamas esant tam tikros formos stresą sukeliančiam veiksniai, kuris gali būti vienas dirgiklis (pvz., visų jėgų reikalaujanti problema arba „davimas į nosį“), arba nuolat veikiantis veiksnys (pvz., labai karštas angaras arba piktas išsiskyrimas) (Šnirpūnas 2012: 42).

Mokomuosiuose metodiniuose leidiniuose ypač gausu sintaksinių žodžių junginių, kai specialiomis siejamosiomis konstrukcijomis norima pabrėžti atskirų teksto dalių ryšį ir taip suaktyvinti adresato dėmesį, kad jis įsimintų ne tik informaciją, bet ir jos perteikimo formą:

Kaip jau buvo aptarta anksčiau, amžius bei problemos, atsirandančios pačioje akyje, gali palaipsniui paveikti matymą (Šnirpūnas 2012: 14). *Kaip jau rašyta anksčiau, jutiminė ir trumpalaikė atmintys yra ribotos* (Šnirpūnas 2012: 22). *Triukšmo poveikis žmogaus darbo rezultatams jau buvo aptartas anksčiau* (Šnirpūnas 2012: 50). *Todėl technikai tam tikras procedūras atlieka gana dažnai, dėl to, kaip jau buvo minėta anksčiau, atliekant darbą perpildytame angare arba linijoje, kai kurie procedūrų punktai gali būti praleidžiami* (Šnirpūnas 2012: 67).

Dažniausiai tekstai plėtojami trumpais vientisiniais ir sudėtiniais sakiniiais (LKG 1976: 282), vartojant įvardį *mes*, kuris tarsi sukuria bendrumo įspūdį:

Kol kas susitelkę tik ties lėktuvu, bet pabandykime pažvelgti oro molekulės aspektu. Tarkime, lėktuvas artėja į molekulę šiek tiek virš ir šiek tiek į šoną nuo jos. Taigi molekulė iš pradžių metama aukštyn, o už sparno – žemyn. Molekulei pasiseka, kad ji neįtraukiama į kokį nors sūkurį ar dar blogiau – neatsiduria propelerio kelyje. Šį pavyzdį pasitelkėme tam, kad suprastume, jog lėktuvas turi įtakos atmosferai, ir atvirkščiai – atmosfera

turi tam tikros įtakos lėktuvui. Taigi panagrinėkime, kas vyksta atmosferoje (Bručas 2012: 19).

Be kita ko, pasitaiko ir vienaskaitos antrojo asmens įvardžio *tu* vartojimo atvejų. Tai ypač ryšku didaktiniuose pamokymuose ir gyvenimiškuose patarimuose, kurių, tikėtina, pačiam pasakotojui jau nebereikia:

Teigiančios rekomendacijos yra daug efektyvesnės nei neigiančios. Pavyzdžiui, nurodymas „Stovėk už geltonos linijos“ yra geresnis nei „Neik artyn prie šios įrangos“ (Šnirpūnas 2012: 76). Pagrindinės taisyklės, padedančios orlaivių techninės priežiūros technikams išvengti bendravimo nesusipratimų, yra šios: galvok, ką nori pasakyti, prieš sakydamas ar rašydamas; aiškiai kalbėk ir rašyk; atidžiai klausyk ir skaityk; stenkis išsiaiškinti, kai tik to reikia (Šnirpūnas 2012: 60).

Pasitaiko, kad klasifikacijos poklasiai neatitinka apibendrinamojo sakinio gramatinės formos, be to, tekste pavartota per daug tų pačių žodžių ar terminų, kurie trukdo suprasti mintį:

Orlaivio techninės priežiūros techniko situacijos supratimas apima šiuos elementus:

sistemos būklė technikui dirbant;

sąsaja tarp nustatyto defekto ir numatyto taisymo;

galimas kitų sistemų poveikis techniko darbui;

šio darbo poveikis kitų atliekamiems veiksmams ir jų atliekamo darbo poveikis šiam darbui (Šnirpūnas 2012: 20).

Yra akivaizdžių daugiažodžiavimo ir įkyriai kartojamų tų pačių žodžių atvejų:

Atmintinė – tai kompiuterio viduje ar išoriniuose įrenginiuose esanti vieta, kurioje saugoma informacija. Kadangi kompiuterio atmintinėje informacija kaupiama, tai iš karto kyla klausimas: kaip ją išmatuoti? Jau praeitame skyriuje kalbėjome apie informacijos matavimą, kai norėjome sumažinti nežinojimo lygį. Čia mums rūpi visai kas kita. Galėtume sakyti, mums rūpi grynai fizikinė talpa: kiek informacijos telpa kompiuterio atmintinėje (dažnai sakoma trumpiau – tiesiog kompiuteryje), kiek kuri nors informacijos porcija užima joje vietos ir pan. (Rudinskas 2012: 21).

Stresas yra neišvengiama visų mūsų gyvenimo dalis. Jis gali būti apibrėžiamas kaip bet kokia jėga, kuriai veikiant yra sukeliamos tam tikros sistemos formos modifikacijos. Jėgos gali būti fizinės, psichologinės arba sukeltos socialinio spaudimo. Žvelgiant iš žmogiškosios pusės, stresą sukelia nurodymas patenkinti bet kokią vieną arba kelis poreikius, kurių patenkinimui mums reikia sureaguoti, prisitaikyti arba atitinkamai elgtis. Iki tam tikro lygio tokie poreikiai yra įkvepiantys ir naudingi, tačiau jeigu poreikiai viršija mūsų asmeninę kompetenciją su jais susidoroti, sukeliamas stresas, dėl kurio atsiranda problemų (Šnirpūnas 2012: 42).

Moksliniuose metodiniuose leidiniuose, skirtuose studijų darbus rengiantiems studentams, paprastai patariama rašyti moksliniu stiliumi: vengti publicistinei ar buitinei kalbai būdingų emocijų ir vaizdinių kalbos raiškos priemonių (Barzdžiukienė et al. 2005: 8–14; Rutkauskas et al. 2011: 58–66), reikšti minčių ilgais, gremėzdiškais sakiniais, neapdairiai parinkti žodžių tvarką, nepagrįstai šokinėti nuo vienos minties prie kitos. Tačiau akivaizdu, kad geriausia to būtų mokytis iš dėstytojų kalbos, kuri taip pat nepasižymėtų visomis šiomis ydomis.

Rašto kultūra

Anot R. Pukenės (2014), pastaruoju metu daugėja teiginių, kad Lietuvoje prastėja raštingumo lygis. Raštingumas kinta visame pasaulyje, ne tik Lietuvoje. Teigiama, kad tai susiję su tuo, kad galima lengvai bendrauti įvairiomis priemonėmis, nes informaciją šiuolaikinis žmogus perima ne iš knygų ar laikraščių, o pirmiausia iš vaizdo kultūros kanalų: televizorių ekranų ir kompiuterių monitorių. Tai yra visiškai kitoks nei knyginės civilizacijos informacijos perėmimo būdas, kuris lemia ir kitokį mąstymo bei tikrovės suvokimo būdą. Ankstesnė knyginė civilizacija formavo vientisą pasaulio suvokimą, o iš ekranų perimta informacija kuria fragmentišką pasaulio vaizdą (Pukenė 2014). Taigi nenuostabu, kad spartėjančiame

technologijų pasaulyje daugėja viešai publikuotų tekstų, kuriuose galima aptikti korektūros (spausdinimo?) ar vadinamųjų „akies“ klaidų³, kurios, galima sakyti, dažnai yra atsitiktinės, nes kitose to paties teksto vietose nesikartoja. Tai gali būti tiek laiko stokos, tiek neapdairumo, tiek neįdėmaus redagavimo rezultatas. Apmaudu, tačiau nagrinėjamuose minėtuose leidiniuose pasitaikė aptikti praleistų ar supainiotų raidžių, be reikalo rašomų arba nerašomų nosinių, o tai, žinoma, nepraslysta pro skaitančiojo akis, pvz.:

Orlaivio kabinos prietaisai: specelizuoti (=specializuoti) valdymo prietaisai (Rudinskas 2012: 8). Padagos (=Padangos) išorinio paviršiaus skirstymas į juostas (Merkys 2012: 135). Kadangi apsiuva gali sudaryti gana memažą (=nemažą) sparno konstrukcijos masės dalį, ją stengiamasi įtraukti į sparno darbą (Merkys 2012: 63). Naudojamos antistatinės apyrankės, turinčios įžeminimo laidininko varžą, ne mažesnę kaip 1 megoomas (=megaomas) (Rudinskas 2012: 51). Pateikiamas signalų keitimas iš analoginė (=analoginės) į skaitmeninę ir iš skaitmeninės į analoginę formas (Rudinskas 2012: 10). Išlygintos elektrovaros pulsacija (=pulsacija) didelė – nuo 0 iki Em (Zaveckas 2012: 72). Yra keletas būdų, kaip atlikti šia (=šių) analizę (Bručas 2012: 14). Propelerio sekcijos yra skirtingų padėčių, jos skiriasi daugeliu atžvilgiu (pločiu, kampu, storiu, realitviu (=reliatyviu) vėjo greičiu ir kampu) (Bručas 2012: 23). Kadangi tuščiosios eigos srovė (=srovė), kaip minėta, nedidelė <...> (Zaveckas 2012: 47). Taigi gautą (=gauta) dimensija mus tenkina (Bručas 2012: 14). Kita problema – aerodinaminių jėgų komponentų orentacija (=orientacija) (Bručas 2012: 28). Tokiu būdu besisukančio inkaro apvija (=apviją) galima sujungti su išoriniu tinklu, pavyzdžiui, imtuvu R (Zaveckas 2012: 71).

Reikėtų pritarti nuomonei, kad rašmenų sistema (rašymo būdai, taisyklės) yra susitarimo dalykas (Pupkis 2015), kuris laikui bėgant gali keistis. Tai ypač pasakytina apie skyrybos

taisykles, kurios šiuo metu įgauna vis daugiau semantinės skyrybos bruožų, todėl pastaruoju metu vis dažniau imama kalbėti apie intonacinę skyrybą ir apie skyrybos ženklų galią, norint retoriniu ar stilistiniu požiūriu pateisinti gramatiškai nepaaiškinamą skyrybą (Smetonienė 2013). Tačiau tradiciškai sutariama, kad bet kuriame tekste skyrybos ženklų buvimas ar nebuvimas turėtų netrukdyti perteikiamai minčiai suprasti. Tai matyti ir iš nagrinėjamų minėtų mokomųjų leidinių, kuriuose pasitaikė ne tik trūkstatų, bet ir perteklinių skyrybos ženklų vartojimo atvejų, pavyzdžiui:

Daugiau kaip vieną sparną turintis lėktuvas yra kompaktiškesnis⁴ nes monoplano sparnas, palyginti su biplanu, bus ilgesnis (Merkys 2012: 22). Šio reostato varžos dydis parenkamas taip kad paleidimo srovė neviršytų vardinės daugiau nei 2 kartus (Zaveckas 2012: 79).

Be reikalo padėti skyrybos ženklais taip pat trukdo sakinio skambėjimui ir skaldo mintį, pvz.:

Dėl to, pasikeis užduoties atlikimo procedūroms, technikas gali nieko nežinoti apie jas (Šnirpūnas 2012: 55). Taip pat, dalis pašalinto užpildo pakeičiama stipresnės medžiagos įdėklais (Merkys 2012: 67). Rašytinės ataskaitos turi būti papildomos informacija, kurią žodžiu perduoda vadovai, arba, ten kur to reikia, technikai (Šnirpūnas 2012: 59). Egzistuoja įvairūs žingsniai, kuriuos technikas gali įvykdyti, ir kurie gali jam padėti atlikti patikimą vizualinę patikrą (Šnirpūnas 2012: 56).

Kalbos normų atitiktis

Sakytinėje kalboje dažnai pasitaiko įvairių bendrinės kalbos normoms prieštaraujančių dalykų, netaisyklingos tarties ar kirčiavimo, žodyno svetimybių ir netinkamos darybos žodžių, ne visada paisoma linksnių valdymo ir pan. Tačiau kadangi sakytinė kalba kuriama spontaniškai, ją ne visada pasiseka sukontroliuoti. Užtat rašyti-

³ Akies klaida laikoma atsitiktinė klaida, kuri darbe nesikartoja, t. y. kitur tekste žodis rašomas taisyklingai.

⁴ Brūkšneliu apačioje žymima vieta, kur arba trūksta skyrybos ženklo, arba jo nereikia.

nei kalbai keliama griežtesni reikalavimai, nes jai parengti paprastai skiriama daugiau laiko, todėl labai svarbu, kad, anot A. Kaulakienės, moksliniuose (o tuo labiau mokomuosiuose) tekstuose vartojami terminai, gramatinės formos, linksnių ir prielinksnių konstrukcijos, ir, žinoma, žodynas atitiktų bendrinės lietuvių kalbos normas (Kaulakienė 2007: 41–52).

Nagrinėtuose metodiniuose leidiniuose aptinkama bendrinės kalbos normų neatitinkančių vartosenos pavyzdžių, iš kurių minėtini kai kurie neteiktini žodyno, linksnių, padalvyio formų vartosenos atvejai.

Atkreiptinas dėmesys, kad santykiniam dalykams nusakyti netinka vartoti prieveiksio *sąlyginai*, jis, kaip nurodoma „Dabartiniame Lietuvių kalbos žodyne“ (DLKŽe 2016) turėtų būti keičiamas prieveiksniu *sąlygiškai*, pvz.: *Koordinatinis detalių matavimas sąlyginai (=sąlygiškai) gali būti taip pat priskirtas frezavimui* (Leonavičius, Bručas 2012: 52). *Mechaninės valdymo sistemos naudojamos sąlyginai (=sąlygiškai) nedideliuose <...> lėktuvuose* (Merkys 2012: 12).

Reiškia nevartotinas reikšme „vadinasi, taigi“, pvz.: *Reiškia (=Vadinasi, Taigi) magnetovara, keičiantis apkrovai, taip pat nekinta* (Zaveckas 2012: 47).

Žodis *tankiai* neturi reikšmės „dažnai“ (DLKŽe 2016), todėl turėtų būti taisomas tokiaime pasakyme: *Rėminė konstrukcija gana tankiai (=dažnai) naudojama lengvųjų lėktuvų sparnų lonžeronų konstrukcijose* (Merkys 2012: 52).

Įtakoti – vertinys iš rusų kalbos žodžio *влиять (влиять)* yra knyginis, nesisteminis darinys. Lietuvių kalboje vartojamas abstraktas *įtaka*, bet iš abstraktų su priesaga *-oti* veiksmažodžiai nedaromi. Šis vertinys, atsižvelgiant į stilių ir kontekstą, gali būti keičiamas žodžiais *atsiliepti*, *lemti*, *paveikti*, *veikti*, *formuoti*, taip pat junginiais *daryti įtaką*, *turėti įtaką* ar *įtakos*, pvz.: *Šis leidinys aprašo <...> žmogaus veiklą įtakojantys (=lemiančius, formuojančius, (veiklai darančius įtaką)) veiksniai <...> ir pavojaus darbo vietoje* (Šnirpūnas 2012: 2).

Laikotarpiui reikšti gali būti vartojami ir įnagininko, ir galininko, ir vietininko linksniai,

tačiau netaisyklinga vietininką vartoti kaip prielinksnių ar polinksnių, pvz.: *Tai toks darbo režimas, kai apkrovos didumas laiko bėgyje (=laikui bėgant; ilginiui) kinta* (Zaveckas 2012: 82). *Nuolatinė srovė – tai srovė, kuri laiko bėgyje (=laikui bėgant; ilginiui) nekeičia savo krypties* (Zaveckas 2012: 9).

Kitas neretai pasitaikantis polinksnis *pagalba* dažniausiai netaisyklingai vartojamas priemonėi reikšti ir keistinas priemonės įnagininku, pvz.: *Tiek vienu, tiek kitu atveju rotoriaus apvija kontaktinių žiedų ir šepečių pagalba (=kontaktiniais žiedais ir šepečiais) prijungiama prie nuolatinės srovės šaltinio* (Zaveckas 2012: 65).

Nagrinėtuose metodiniuose leidiniuose neretai klaidingai vartojamos padalvyio formos šalutiniam to paties veikėjo veiksmui reikšti asmeniniuose sakiniuose, pvz.: *Ši lygtis rodo, kad variklio greitį galime reguliuoti, keičiant (=keisdami) tinkle įtampą* (Zaveckas 2012: 80). *Atidėjus (=Atidėję) šią vertę prie atitinkamo a kampo, gausime linijinę u kitimo diagramą* (Zaveckas 2012: 14). *Ašinis srauto komponentas turi labai padidėti ir praėjus (=praėjęs) pro propelerį sumažėti* (Bručas 2012: 82).

Aviacijos svetimžodžiai

Remiantis daugelio tiek lietuvių, tiek užsienio kalbininkų nuomone, teorinėje literatūroje skiriamos tokios svetimžodžių grupės: 1) senieji skoliniai; 2) tarptautiniai žodžiai; 3) svetimybės; 4) semantizmai (Vaicekauskienė 2004: 11–13). Svetimžodžiai paprastai dėl ekonominių, kultūrinių ir bendradarbiavimo ryšių pasiskolinami iš kitų kalbų. Iš jų galima spręsti ne tik apie istorinius tautos gyvavimo etapus, bet ir tai, su kokiomis kaimyninėmis tautomis buvo bendraujama verslo, prekybos ar mokslo srityse. Todėl pasaulyje nėra kalbos, kurioje nebūtų svetimžodžių, iš kurių daugiausia tarptautinių žodžių ir hibridų. Be abejo, pasitaiko ir svetimybų. Tarptautiniai žodžiai – tai leksikos vienetai, kurie panašia reikšme ir forma funkcionuoja keliose negiminingose kalbose. Tarptautinio žodžio forma paprastai priklauso nuo kalbos,

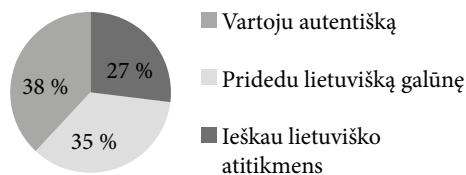
į kurią žodis atėjo, fonetinės ir morfologinės sistemos. Ypač tai pasakytina apie tarptautinius žodžius, kurie yra kilę iš senovės graikų, lotynų ir hebrajų kalbų. Jie sudaro tarsi tam tikrą tarptautinių terminologijos fondą, plačiai paplitusį Europos ir kai kuriose kitose kalbose. Tokių terminų sudaromosios dalys (morfemos) daugiausia yra kilusios iš klasikinių (lotynų ar graikų) kalbų (Barzdžiukienė et al. 2005). Tačiau jeigu tarptautiniam žodžiui yra tinkamas lietuviškas pakaitalas, geriau vartoti pastarąjį, nes dažnai būna atvejų, kai tame pačiame sakinyje kelis kartus kartojamas tas pats tarptautinis žodis, nors turima kuo jį pakeisti, pvz.:

Taigi net jeigu orlaivis yra prižiūrimas ir eksploatuojamas (=naudojamas) pagal projekto reikalavimus, dėl projekto trūkumų gali nepavykti užtikrinti saugios eksploatacijos (Šnirpūnas 2012: 63). *Menčių elementų teorijos paprasčiausia versija yra naudoti paprastą aerodinaminę jėgą, argumentuojant (=pagrindžiant, įrodant) tuo, kad mes visi ją naudojame taip pat* (Bručas 2012: 26). *Mažos galios varikliai naudojami įvairiose autonomiškose (=savarankiškose, nepriklausomose, saivaldėse) transporto priemonėse: automobiliuose, laivuose, lėktuvuose, kosminiuose laivuose, automatikos įrenginiuose, medicinos aparatuose ir kt.* (Zaveckas 2012: 70). *Kesoniniai ir monokokiniai sparnai geriau toleruoja nedidelius pažeidimus, bet juos sudėtingiau jungti su liemeniu ar jų dalis tarpusavyje, nes tokiu atveju optimalus (geriau tinkamiausias, geriausias) sujungimas visu kontūru* (Merkys 2012: 44). *Norint pasiekti optimalų (geriau tinkamiausią, geriausią) užduoties įvykdymo lygį, yra reikalingas tam tikro lygio stimuliavimas arba budrumas* (Šnirpūnas 2012: 45). *Deja, komercinėje aplinkoje retai kada įmanoma atlikti didelius techninės priežiūros darbus pagal grafikus, kaip ir eliminuoti (geriau pašalinti, išstumti, išbraukti) laiko trūkumą* (Šnirpūnas 2012: 46).

Savotiški svetimžodžiai yra ir kitų kalbų asmenvardžiai, kurių gramatinimas (galūnės pridėjimas) lietuvių kalboje yra būtinas, nes lietuvių kalba yra galūninio tipo ir turi linksnių sistemą, taigi galūnei sakinyje tenka

svarbi funkcija – parodyti žodžių ryšius, padėti atskleisti sakinio informaciją, pvz.: *Profesorius Džeimsas Reasonas (James Reason) savo knygoje <...> klaidą apibrėžia taip <...>* (Šnirpūnas 2012: 62). Laikantis nuoseklumo, analogiškai reikėtų gramatinti ir kitus knygoje vartojamus svetimvardžius, pvz.: *Vienoje iš techninės priežiūros išteklių vadybos programoje, kurią sudarė Gordon Dupon, buvo pradėta vartoti sąvoka „purvinasis tuzinas“* (Šnirpūnas 2012: 35).

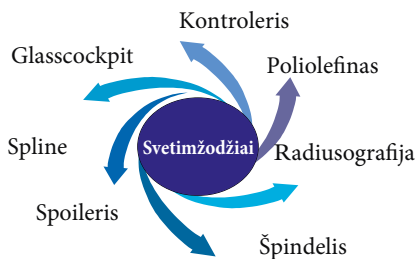
Reikia pasakyti, kad ryški svetimžodžių vartojimo sklaida sakininėje, o ypač rašytinėje kalboje, nelieka visuomenės nepastebėta ir dažnai susilaukia viešų diskusijų. Akivaizdu, kad spaudoje neretai pasirodantys populiarūs straipsniai apie pirmenybę lietuviškiems atitikmenims ir žymių žmonių pasisakymai viešosios kalbos priežiūros temomis internetinėje spaudoje skatina ir akademinės bendruomenės narių poreikį rūpintis lietuviško žodyno, pirmiausia terminijos darybos, adaptavimo ir vartosenos reikalais. Pavyzdžiui, 2015 m. organizuotoje studentų apklausoje (tyrimo imtis – 114 studentų (iš jų 23 Antano Gustaičio fakulteto IV kurso ir 91 Verslo vadybos fakulteto pirmo kurso studentų), į klausimą, kaip jie savo kalboje elgiasi su svetimžodžiais, maždaug du trečdaliai apklaustųjų teigė ieškantys jiems lietuviškų atitikmenų (27,27 proc.) arba nelietuviškam žodžiui pridedantys lietuviškas galūnes (35,35 proc.), nors gana didelė dalis (38,38 proc.) teigė vartojantys autentiškas svetimybes (2 pav.).

2 pav. Studentų apklausos dėl svetimžodžių vartojimo duomenys

Taigi iš atliktos apklausos matyti, kad studentai dažnai stokoja kalbos žinių, nemoka naudotis terminų žodynais, be to, pradėję vartoti svetimybes šnekamojoje kalboje, ne-

žino, kuo jas pakeisti akademiniame diskurse. Akivaizdu, kad aiškumo neprideda ir dėstytojų kalboje vartojami svetimžodžiai, tokie kaip *kontroleris*, *poliolefinas*, *radiusografija*, *spoileris*, *špindelis*, *spline*, *glasscockpit*, kurių pasitaikė aptikti ir nagrinėjamuose mokomuosiuose A. Gustaičio aviacijos instituto dėstytojų leidiniuose (3 pav.).

3 pav. Aviacijos svetimžodžiai

Kaip matyti iš 3 paveikslė pateiktų aviacijos svetimžodžių, pirmoji neadaptuota svetimybė – *glass cockpit* (Šie orlaiviai vadinami „*glass cockpit*“ (Rudinskas 2012: 5)), kurią „Mokomasis anglų–lietuvių kalbų orlaivių techninės priežiūros terminų žodynas“ (Mironaitė, Norkienė 2012: 22) keičia sudėtinio terminu „kabina su monitoriaus ekrane matomais rodmenimis“ (angl. *glass* – stiklas; *cockpit* – lakūnų kabina; *glass* ~ kabina su monitoriaus ekrane matomais rodmenimis).

Kita be lietuviškos galūnės pavartota svetimybė – *spline* (*Erdvinio modelio projektavimo spline kreivių metodu eiga* (Leonavičius, Bručas 2012: 25)), kuriai VLKKB (2015) siūlomas atitikmuo yra *spraustelis* (angl. *spline*; *wedge*) – trapezinio skerspjuvio tašelis, įspaudžiamas į tašelinio skydo išdrožą.

Kontroleris (Tačiau būtina prisiminti, kad yra skirtingos tų pačių *kontrolerių* modifikacijos (Leonavičius, Bručas 2012: 70)) „Tarptautinių žodžių žodyne“ (TŽŽ 2013: 442) žymimas kaip neteiktinas ir keičiamas terminu *valdiklis*.

Taip pat tame pačiame žodyne kaip neteiktinas svetimžodis *poliolefinas* (*Pakuojant prietaisus, antistatinis poliolefinas yra išorinėje pakuotės pusėje* (Rudinskas 2012: 47)) keičiamas terminu *polialkenai* (TŽŽ 2013: 650).

Svetimžodis *radiusografija* (*Juos taikančio metodo, vadinamo radiusografija, esmė – kiekvienas objekto skerspjuvis komponuojamas iš apskritimų lankų, nurodant jų spindulius ir centrų padėtis* (Leonavičius, Bručas 2012: 15)) yra neteiktinas pirmasis sudurtinio žodžio dėmuo *radiusas* ir jis keičiamas *spinduliu* (TŽŽ 2013: 689).

Nevartotinos svetimybės *spoileris* atitikmuo – tech. terminas *aptakas* (KP 2013: 57). Ši svetimybė aptinkama tokiuose sakiniuose: *Spoilerių valdymo skirtumai lemia, kad veiksmams, tinkami B767, yra netinkami orlaiviui* (Šnirpūnas 2012: 70). *Lėktuvuose taip pat instaliuojamos užsparnių, priešsparnių, spoilerių ir kitų aerodinaminių paviršių valdymo sistemos* (Merkys 2012: 12).

Kita jau seniai neteiktina ir taisoma svetimybė – *špindelis* (vok. *Spindel*). Lietuviškas jos atitikmuo *suklys* (TŽŽ 2013: 794), taigi taisytiniai šie sakiniai:

Projektuojant apdirbimo kelių CAM programa taip pat turi būti nurodomi špindelio sukiai, taikytini kiekvienam apdirbimo būdai, įrankiui ar apdirbimo tipui (Leonavičius, Bručas 2012: 66). *Bendrasis įrankio ar špindelio pozicionavimas paprastai atliekamas, kai reikia užtikrinti tikslų ir sudėtingą įrankio judesį ir tai sunku padaryti naudojant greito įrankio (traversavimo) CAM meniu* (Leonavičius, Bručas 2012: 52).

Nagrinėjamuose minėtuose leidiniuose gana dažni hibridai: a) kurių šaknis yra tarptautinis žodis ar svetimybė, o priesaga lietuviška: *antistatinės apyrankės* (Rudinskas 2012: 44); *antivirusinės programos* (Rudinskas 2012: 44); *elektroerozinis apdirbimas* (Leonavičius, Bručas 2012: 67); *elektrocheminis srovės šaltinis* (Zaveckas 2012: 6); *elektromagnetinės indukcijos dėsnis* (Zaveckas 2012: 6); *elektromechaniniai prietaisai* (Rudinskas 2012: 9); *elektrotechninis plienas* (Zaveckas 2012: 43); *elektrostatinė iškrova* (Rudinskas 2012: 34); *elektrostatinės mašinos* (Zaveckas 2012: 5); *hidrodinaminis krūvis* (Merkys 2012: 120); *ausies funkcionavimas* (Šnirpūnas 2012: 15); *tai vadinama fliugeravimu* (Bručas 2012: 46); *mikroelektroniniai įrenginiai* (Rudinskas 2012:

49); *turboreaktyviniai varikliai* (Bručas 2012: 68); *turboventiliatoriniai varikliai* (Bručas 2012: 68); *frezavimo sąvoka* (Leonavičius, Bručas 2012: 43); *generavimo metodai* (Leonavičius, Bručas 2012: 6); *erdvinio paviršiaus modelio optimizavimas* (Leonavičius, Bručas 2012: 5); *kontūro komponavimas* (Leonavičius, Bručas 2012: 27); *koordinavimas komandoje* (Šnirpūnas 2012: 32); *laivų geometrijos modeliavimas* (Leonavičius, Bručas 2012: 13); *įrangos modifikavimas* (Rudinskas 2012: 58); *parametrizavimo metodai* (Leonavičius, Bručas 2012: 8); *kvantavimas ir kodavimas* (Rudinskas 2012: 12); *sistemos sukoncentravimas* (Šnirpūnas 2012: 7); *programinės įrangos sertifikavimas* (Rudinskas 2012: 57); *procedūrų traktavimas* (Šnirpūnas 2012: 7); *įrankio traversavimas* (Leonavičius, Bručas 2012: 52);

b) kurių vienas dėmuo yra tarptautinis, o kitas dėmuo lietuviškas arba svetimybė: *antiledodaros valdymo pultai* (Rudinskas 2012: 8); *hidrolėktuvai* (Merkys 2012: 78); *elektrovaros kryptis* (Zaveckas 2012: 11); *komponento mikrogandinės* (Rudinskas 2012: 39); *turbosraigtiniai varikliai* (Bručas 2012: 68).

Apibendrinant aviacijos svetimžodžių vartosenos ypatumus, akivaizdu, kad nagrinėjamuose minėtuose leidiniuose gausiai vartojama tarptautinių žodžių, kurie neretai gali būti pakeisti lietuviškais atitikmenimis, gausu hibridų, kartais pasitaiko ir neteiktinų svetimybų.

Išvados

Pagrindinis valstybinės lietuvių kalbos politikos tikslas – stiprinti valstybinės kalbos statusą ir prestižą, skatinti jos plėtrą, užtikrinti funkcionalumą visose viešojo gyvenimo srityse, iš jų ir mokslo.

Leidybos situacijai Lietuvoje sudėtingėjant, Vilniaus Gedimino technikos universiteto leidykla „Technika“ leidžia gana daug technologijų, gamtos, socialinių ir humanitarinių mokslų studijų ir mokomųjų knygų lietuvių kalba, kurių autoriai yra lietuviai.

Nagrinėjamųjų mokomųjų leidinių kalboje vyrauja stilistinės raiškos ir didaktikos dėmelės: daug retorinių elementų, vaizdingumo ir įtaigumo, nors kartais daugiažodžiaujama, įmantraujama, nenuosekliai ir painiai aiškinama.

Mokomųjų metodinių leidinių kalboje kartais pristingama ne tik mokslinio tikslumo ir rašto kultūros, bet ne visada paisoma kalbos normų vartojant savąją ir svetimąją leksiką.

Nors svetimžodžių vartojimo sklaida viešojoje kalboje vis labiau intensyvėja, tačiau 2015 m. vykdyta apklausa parodė, kad maždaug du trečdaliai VGTU studentų svetimžodžiams ieško lietuviškų atitikmenų (27,27 proc.) arba nelietuviškam žodžiui stengiasi pridėti lietuviškas galūnes (35,35 proc.) ir tik trečdalis (38,38 proc.) teigia vartojantys autentiškas svetimybes.

Tikslinga būtų surinktą medžiagą išsamiau paanalizuoti, palyginant su mokslo kalbos (magistro darbų, disertacijų, mokslinių straipsnių) duomenimis.

Literatūra

Barzdžiukienė, L. 2003. *Tekstas: samprata, komponavimas, funkciniai stiliai*. Kaunas: Technologija. 134 p.

Barzdžiukienė, L.; Celiešienė, V.; Kaulakienė, A. 2005. *Baigiamasis studijų darbas. Kalbininkų patarimai: teorija ir tvarkyba*. Vilnius: Technika. 148 p.

Brasaitė, F. 2013. Redakatoriaus vaidmuo verstinės grožinės literatūros leidyboje, *Knygotyra* 61: 181–197. Vilnius.

Bručas, D. 2012. *Propeleriai: mokomoji knyga*. Red. J. Balčiūnienė. Vilnius: Technika. 92 p.
<http://dx.doi.org/10.3846/1389-5>

Dabartinės lietuvių kalbos žodynas (DLKŽe) [interaktyvus]. 2016 [žiūrėta 2016 m. sausio 5 d.]. Prieiga per internetą: <http://dz.lki.lt/>

Jockus, A. 2014. *Elektroninių knygų revoliucija išsivėpė* [interaktyvus], [žiūrėta 2015 m. gruodžio 16 d.]. Prieiga per internetą: <http://lzinios.lt/lzinios/Ekonomika/elektroniniu-knygu-revoliucija-issikvepe/177064>

Kaulakienė, A. 2001. Mokslo kalbos raidos ypatumai, iš *Dabartinės mokslo kalbos kultūra*. Kaunas: Technologija. 129 p.

- Kaulakienė, A. 2007. Mokomųjų leidinių kalba – vienas iš taisyklingos studentų kalbos veiksnių, *Santalka: Filologija, Edukologija* 15(4): 41–52. <http://dx.doi.org/10.3846/coactivity.2007.33>
- Kalbos patarimai* (KP). 2013. Kn. 4: Leksika: 1. Skolinių vartojimas, Vilnius. 96 p.
- Leonavičius, K.; Bručas, D. 2012. *CAD-CAM aviacijoje*: mokomoji knyga. Red. J. Balčiūnienė. Vilnius: Technika. 71 p. <http://dx.doi.org/10.3846/1364-S>
- Lietuvių kalbos gramatika* (LKG). 1976. T. 3., red. K. Ulvydas (su bendraautorais). Vilnius: Mokslas. 1014 p.
- Merkys, B. 2012. *Orlaivių konstrukcijos*: mokomoji knyga. Red. R. Pinkevicienė. Vilnius: Technika. 145 p. <http://dx.doi.org/10.3846/1345-S>
- Mironaitė, M.; Norkienė, J. 2012. *Mokomasis anglų–lietuvių kalbų orlaivių techninės priežiūros terminų žodynas*. Vilnius: Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademijos leidykla. 126 p.
- Mokslas, studijos, universiteto gyvenimas: Informacinė infrastruktūra*. 2013. Iš VGTU 2012 m. veiklos ataskaitos 16 priedo. Vyr. red. D. Čygas. Nr. 46. Vilnius: Technika, 80–89.
- Nauckūnaitė, Z. 2012. *Teksto komponavimas: rašymo procesas ir tekstų tipai*. Vilnius: Gimtasis žodis. 190 p.
- Paliulis, N.; Dagienė, E. 2009. Akademinė elektroninė leidyba Lietuvoje: požymiai, galimybės problemos. *Verslas: Teorija ir praktika / Business: Theory and Practice* 10(2): 159–171. <http://dx.doi.org/10.3846/1648-0627.2009.10.159-171>
- Pukenė, R. 2014. *Dėl prasto raštingumo – signalas apie rimtesnes problemas* [interaktyvus], [žiūrėta 2016 m. sausio 12 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.delfi.lt/projektai/archive/del-prasto-rastingumo-signalas-apie-rimtesnes-problemas.d?id=65527594>
- Pupkis, A. 2015. *Atsakymas A. Smetonai* [interaktyvus], [žiūrėta 2016 m. sausio 12 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.delfi.lt/news/ringas/lit/a-pupkis-atsakymas-a-smetonai.d?id=69547820>
- Rudinskas, D. 2012. *Skaitmeninė technika ir elektros prietaisų sistemos*: mokomoji knyga. Red. J. Balčiūnienė. Vilnius: Technika. 65 p. <http://dx.doi.org/10.3846/1360-S>
- Rutkauskas, A. V.; Plakys, V.; Sūdžius, V. 2011. *Magistro mokslinis darbas: forma, struktūra ir procesas*. Vilnius: Technika. 98 p.
- Smetonienė, I. 2013. Reklamos tekstų stilistinė skyryba, *Lietuvių kalba* nr. 7 [interaktyvus]. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla [žiūrėta 2016 m. sausio 20 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.lietuviukalba.lt/index.php/lietuviu-kalba>
- Šnirpūnas, V. 2012. *Žmogiškasis faktorius aviacinėje technikoje*: mokomoji knyga. Red. S. Simutytė. Vilnius: Technika. 79 p. <http://dx.doi.org/10.3846/1390-S>
- Tarptautinių žodžių žodynas* (TŽŽ). 2013. Red. A. Tarabilda. Vilnius: Alma littera. 887 p.
- Vaicekauskienė, L. 2004. Teorinės svetimžodžių norminimo prielaidos, iš J. Girčienė (sud.). *Skoliniai ir bendrinė kalba*. Vilnius: Lietuvių kalbos instituto leidykla, 9–29.
- Vaišnienė, D. 2015. *Kalba kaip aprangos kodas – reikia išmanyti, kas kur dera* [interaktyvus], [žiūrėta 2015 m. gruodžio 20 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.15min.lt/naujiena/laisvalaikis/ivairenybes/vlkk-pirmininke-daiva-vaisniene-kalba-kaip-aprangos-kodas-reikia-ismanyti-kas-kur-dera-61-484162?cf=df>
- Valstybinės lietuvių kalbos komisijos konsultacijų bankas (VLKKB) [interaktyvus]. 2015 [žiūrėta 2015 m. gruodžio 20 d.]. Prieiga per internetą: <http://konsultacijos.vlkk.lt/lit/98970>
- Valstybinės lietuvių kalbos komisijos nutarimas Dėl valstybinės kalbos vartojimo, norminimo ir sklaidos programos patvirtinimo* (2015 m. balandžio 30 d. Nr. N-2 (157) [interaktyvus], [žiūrėta 2015 m. gruodžio 18 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.vlkk.lt/vlkk-nutarimai>
- Zabarskaitė, J.; Smetonienė, I. 2012. Mokslo kalbos politika, *Parlamento studijos* 12: 111–125 [interaktyvus]. Vilnius: Valstybės žinios [žiūrėta 2016 m. sausio 20 d.]. Prieiga per internetą: http://www.parlamentostudijos.lt/Nr12/12_kalba_3.htm#Mokslo_kalbos_politika
- Zaveckas, V. 2012. *Elektrotechnikos pagrindai*: mokomoji knyga. Red. S. Simutytė. Vilnius: Technika. 90 p. <http://dx.doi.org/10.3846/1383-S>
- Župerka, K. 2005. Bendrinė kalba ir funkciniai stiliai, *Kalbos kultūra* 78. Vilnius: Lietuvių kalbos instituto leidykla, 56–66.

LINGUISTIC PECULIARITIES OF METHODOICAL EDUCATIONAL PUBLICATIONS ISSUED IN 2012

Regina ŽUKIENĖ

Faculty of Creative Industries, Vilnius Gediminas Technical University,
Saulėtekio al. 11, LT-10233 Vilnius, Lithuania
E-mail: regina.zukiene@vgtu.lt

The article presents linguistic peculiarities of methodical educational publications prepared and published using European structural funds allocated to the VGTU Transport Engineering, Biomechanics and Aviation Mechanical Engineering project “Renewal of the Study Programmes in Accordance with the EU Requirements by Improving the Quality of the Studies and Applying Innovative Study Methods” carried out in accordance with the Lithuania’s 2007–2013 year Human Resources Development Operational Programme, priority axis 2 “Education and Lifelong Learning”, measure VP1-2.2-MES-07-K “Improving Studies Quality, Increasing Internationalization”. Characteristic properties of style and culture of writing, compliance with language norms, and instances of foreign words used in aviation are analysed.

Keywords: style, culture of writing, language norms, foreign words in aviation.